

ընդունակ աշակերտների երաժշտութեան տեսութեան ուսուցման վրայ, ինչպէս արժանացել են նրա ուշադրութեան աչքի ընկնող երգիչները, այն ժամանակ թերեւս, մեր երաժիշտներին մատնների վրայ չհաշուէինք:

Նկմայեանի կերտած սիւնը կանգուն է եկեղեցիում, իսկ Կարա-Մուրզայինը՝ ժողովրդի մէջ¹:

Մակար Նկմայեանը տարիներ շարունակ կղզիացած մնաց եւ չկարողացաւ ժողովրդականութիւն վայելել, այն ինչ Կարա-Մուրզայի անունը ամէն տեղ գիտէին: Առաջինը կաթինետային աշխատող էր, երկրորդը՝ երաժշտութեան յաղթական զինուոր:

Շատերը այն կարծիքին են, որ Կարա-Մուրզան լուրջ չէ վերաբերուում դէպի զեղարուեստը: Այս կարծիքը հիմնովին սխալ է: Եթէ նա երաժշտական խոր հասկացողութիւն չունէր, դա զեռեւս չի նշանակում որ Կարա-Մուրզան անլուրջ էր վերաբերուում դէպի զեղարուեստը:

Սխալ կարծիք է — գրում է նա — որ երաժշտութիւնը զուարճութեան համար է. ընդհակառակը, երաժշտութիւնը շատ լուրջ ֆակտոր է մեզ յուզելու եւ ուղղելու համար: Հռչակաւոր Հենտելը արքունական պալատում եպիսկոպոսների ներկայութեամբ օրատորիան — սրբազան երաժշտական հեղինակութիւն — կատարելիս, երբ թագաւորը ասում է «շնորհակալութիւն Հենտել, որ մեզ զուարճացրիր», Հենտելը բացականչում է «ես նրա համար չեմ գրել որ ձեզ ուրախացնեմ, այլ նրա համար, որ ձեր պակասութիւնները ուղղեմ»²:

Կարա-Մուրզան իր աշխատանքի անսակեալի մէջ մի խոշորութիւն էր, որին ոչ ոք չկարողացաւ հասնել: Տարիներ շարունակ թիֆլիսում բնակող Նկմայեանը անհաղորդ

մնաց ժողովրդական զանգուածներին, այնինչ Կարա-Մուրզան ոտքով շրջում էր բոլոր հայտնի գաւառները եւ իր անսպառ եռանդով ողբերգութիւն էր առաջացնում:

Նկմայեանը մեծացաւ իր ներդաշնական պատարագով, իսկ քառաձայնի անվհատ պրոպականտիստը՝ իր բաղմամբ ժողովրդական երգերով եւ համերգներով:

(Վերջ:)

ՌԻՒՐԷՆ ԹԵՐԼԵՄԵՆՆԵ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԵԾԱՅԱՐԳ ԽՄԲԵԳԻՐ “ՀԱՆԳԷՍ ԵՄՍՕՐԵԱՅ”,

Պատուական “Հանգէս”-ի Գուլիս-Օգոստոսի թուին մէջ երեւցած Գեր. Հ. Ս. Կոզեանի “Կամարական հողեր, վերնագրով հմտական եւ շատ շահեկան յօդուածին մէջ մէջբերում մը եղած էր “Անահիտ”-ի մէջ տպուած իմ գրութենէս նախաբարական տոհմանուններու վրայ:

Արշարունիք = Արշարունիք հաւասարութիւնը հաստատելու համար վկայութիւն բերէր էի Իէն առաջ Իի կորուստը Տաւրուբերան = Տարուբերանի մէջ, Գեր. Հ. Կոզեան ասի առնուազն կասկածելի կը գտնէ, սակայն դժուար է Տաւրուբերանը (կամ ըստ Խորենացոյ Տաւրուբերանը) անշատեւ Տաւրուսէն եւ այս ալ Տակիտոսի Regio Tauranitiaէն (գլ. ԺԴ, 23—24), ուր Կորբուզի բռնած ճամբան նկարագրած ատեն, յայտնապէս մեր Տարուն ունի ի մօտ: Աւրեմ Tauran, Տաւրան = Տարուն կը մնայ անփոփոխ:

Թոյլ տուէք ինձ նոյն այդ պատուական անսովորութեան մէջ սպրդած սխալի մը մտադրութիւն հրաւիրել, զի պատմական կարեւոր անունի մը հետ գործ ունի ան: Երբեք գաւառի վրայ խօսելով, Գեր. յօդուածագիրը կ'ըսէ “Այս գաւառը նաեւ իր անունով մեծ հնութիւն ունէր, եւ այնքան յարգի եւ հռչակաւոր էր որ

¹ Antonios “Նկմայեան եւ Կարա-Մուրզա” թատրան եւ երաժշտութիւն, 1910—1912 թ., Բաքու:

² Կարա-Մուրզա, Մշակ 1899 թ., թ. 307:

իր անունը փոխադրուած էր նաեւ հարաւային կողմ՝ Աղձնեաց մէջ՝ իբր Նոր Շիրակ (Սերէոս, 9) կամ Նոր Շիրական (Բուդ.):

Սակայն Նորշիրական ուղիղ ընթերցուածը չէ, քան յետսամուտ ըլլալով, ինչպէս յաճախ դէպ է շեւ ժ գրերէն առաջ (պարշարել, տարժանելի եւն): Նոյն իսկ Բուդանդ ունի Նորշիրական (մէկ բառով, ոչ երկու՝ Նոր Շիրական) ուղիղ ընթերցուածը: Նորշիրական պէտք չէ բաժնել երկու անդամներու Նոր շիրակ-ան, այլ Նորշիր-ական, ինչպէս Վասպուր-ական, երկուքն ալ ըլլալով Սասանեան-Պարսիկ անուններ, Սասանեաց ժամանակին մուտ գտած: Իսկ Նորշիր Սասանեան-Պարսիկ անուն մը ըլլալու է եւ համեմատուելու է Արտա-շիրի հետ: Եթէ ներքին ըլլայ ինձ այս համեմատութիւնը, այն առն պէտք է ընդունուի թարգմանութիւնս Արտաշիր = Arta-khshatr (արդար, կատարեալ թագաւորութիւն՝ աշխարհ) եւ Նորշիր = Նորխշատր (նոր աշխարհ): Արդէն Հայաստանի այս հարաւային ծայրագաւառը ուր բնակչութիւն ալ հեռի էր զուտ հայկական ըլլալէ եւ այդ կողմերը յաճախ կը հանդիպինք աւաններու Սասանեան-Պարսիկ անուններու, ինչպէս Վեհ-Արտաշիր եւայլն:

Յամենայն դէպս՝ Գեր. յօդուածագրին ենթադրած գաւառի անուան փոխադրութիւնը բուն Շիրակէն այդքան հեռի հարաւային ծայրագաւառի մը վրայ՝ պէտք ունի պատմական վկայութեան մը՝ Շիրակէն ի Նորշիրական Հայ բնակչութեան մէկ մասին տեղափոխութեան, զի սովորաբար այդ կերպով է որ երկրի, քաղաքի անուններ փոխադրուած են ուրիշ տեղեր, օրինակ Նոր Նախիջեւան, Նոր Եօրք (Նիւ Եօրք), Նոր Ամստերդամ եւայլն: Իսկ թէ Նորշիրական՝ բուն Շիրակի հաւասար բերրի ըլլալուն համար, տեղացիք (ոչ զուտ Հայ) լսած ըլլալով Շիրակի համբաւը ինքնին այդ հիւսիսային գաւառի անունով կնքեցին իրենց գաւառը, այդ ալ կարոտ է հաւաստիքի: Եւ եթէ այդպիսի վկայութիւն մըն ալ յայտ բերուի, կը մնայ սա առեղծուածը թէ ինչու Հայեր չտային գաւառին Նոր Շիրակ, հայացի ձեւը, եւ պարսկացիներն Նորշիրական ան Վերջաւորութիւնը տալով անոր վայրապար:

ՓԱՌՆԱԿ

ԱՅԼԵԻԱՅԼԵ

ՇՆՈՐՀԱԿԱՆԻԹԻՒՆ

Մեր անկեղծ շնորհակալութիւնը կը յայտնենք այստեղ հրապարակաւ Գեր. Սրբ. Բարգէն եպ. Կիլիկեքեանի, որ աւստրիական դրամին անկումով «Հանդէս»-ի հիմնադրամին ոչնչացումը լսելով, անձնանուիրաբար կրկին ձեռնարկեց Նոր հիմնադրամի մը հաւաքման: Իր շնորհիւ արդէն «Հանդէս Ամսօրեայ»-ն ստացած է 435 դոլար եւ հաւաստիք թէ՛ դեռ կը շարունակուի հանգանակութիւնը:

Մեր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնենք նաեւ այն ազգայիններու, որոնք բանասէր Սրբազանին յանձնեցին իրենց լուման ի նպաստ Ոստմնաթերթիս:

Խմբագրութիւն «Հանդէս»-ի:

ՅՈՒՑԱԿ ԺԵՄԵՆԵԿԵԳՐԵԿԵՆ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ

(Շարունակութիւն):

- 1906 «Զուռնա», Թիֆլիս, խմբ. Ա. Մարկեան: [334]
 — 1912 «Ընկեր», Թիֆլիս, խմբ. Սեդրակ Թառայեանց: [335]
 «Թերթիկ», Աղեքսանդրիա, խմբ. Ե. Օտեան: [336]
 «Թուրքիկ», Բագու: [337]
 — 1907 «Ժամանակ», Թիֆլիս, խմբ. Ս. Մանասեան: [338]
 «Խարաբա», Թիֆլիս, խմբ. Վ. Պեւ-րոսեան: [339]
 — 1914 «Խաթաբա», Թիֆլիս, խմբ. Երիցեան: [340]
 «Կայծ», Թիֆլիս, խմբ. Ա. Երզնկեան: [341]
 Հրարկ. Ս. Գ. Հ. Կ.: [342]
 «Կեանք», Թիֆլիս, խմբ. Բ. Իշխանեան: [343]
 «Կոչ-Գեղեթ», Բագու, խմբ. Տ. Յար-թիւնեանց: [343]